

AB MÜŞTEREK TÜRKİYE RAPORU YAZIM VE SÖYLEM İNCELEMESİ

MURAT ASLAN

SETA | ANALİZ

KASIM 2023 · SAYI 398

AB MÜŞTEREK TÜRKİYE RAPORU YAZIM VE SÖYLEM İNCELEMESİ

MURAT ASLAN

COPYRIGHT © 2023

Bu yayının tüm hakları Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları (SETA) Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik [fotokopi, kayıt ve bilgi depolama vd.] yollarla basımı, yayımı, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Bu yayındaki fikirler tamamen yazarına aittir ve SETA Vakfı'nın yayın politikasını yansıtmayabilir.

SETA Yayınları

ISBN: 978-625-6583-09-2

Uygulama: Said Demirtaş

Baskı: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE

Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90

www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43

34050 Eyüpsultan İstanbul TÜRKİYE

Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 410

Washington D.C., 20036 USA

Tel: 202 223 98 85 | Faks: 202 223 60 99

www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

SETA | Berlin

Kronenstraße 1, 10117 Berlin GERMANY

berlin@setav.org

SETA | Brüksel

Avenue des Arts 6, 1000 Bruxelles BELGIUM

Tel: +32 2 313 39 41

İÇİNDEKİLER

ÖZET	7
GİRİŞ	8
VARHELYI VE BORRELL'İN SÖYLEMLERİ	8
RAPORDAKİ ÖNEMLİ KONU BAŞLIKLARI	10
SONUÇ	12

MURAT ASLAN

1991'de Kara Harp Okulu'nun Yönetim Bölümü'nden mezun olmuş ve TSK bünyesinde muhtelif görevler almıştır. Aynı dönem içinde ODTÜ Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde 2006-2010 arasında yüksek lisans, 2011-2017 arasında doktora eğitimini tamamlamıştır. Eğitimi süresince yumuşak güç kavramının Çin pratiğini kültür çalışmaları ve Afrika Kıtası politikaları üzerinden analiz etmiştir. Doktora çalışmalarında istihbarat ve propaganda kapsamında barış odaklı askeri girişimleri analiz etmiş, BM ve NATO'nun Bosna ve Afganistan'daki uygulamalarını yerinde incelemiştir. Aslan, Ortadoğu özelinde çalışmalara ağırlık vermiş, Libya'da güvenlik sektörünün reform sürecine yönelik yönetsel araştırma ve yayınlar yapmıştır. Savunma ve güvenlik çalışmaları kapsamında güç kavramı, istihbarat ve propaganda kavram ve uygulamaları üzerinde yoğunlaşmış, bölgesel ilgi alanı Ortadoğu olmasına rağmen Afganistan, Balkanlar, ABD ve Çin'de yapmış olduğu saha çalışmaları nedeniyle farklı bölgelerin etkileşimi ve küresel politikada konumlanması üzerine yoğunlaşmıştır. Halen Hasan Kalyoncu Üniversitesi öğretim üyesi ile birlikte SETA araştırmacısıdır. Muhtelif akademik makalelerinin yanında *Security Sector Reform for Libya: A Crucial Step Towards State Building*, *Yüz Yıllık Kriz: Afganistan, Intelligence and Propaganda in the Cases of Bosnia and Herzegovina and Afghanistan* isimli kitapların yazarıdır.

ÖZET

Bu analizde AB'nin Türkiye Müşterek Raporu'nun içeriği ile Varhelyi ve Borrell'in söylemleri karşılaştırmalı olarak incelenmekte ve bu bağlamda Birliğin Türkiye politikası irdelenmektedir.

AB Komisyonu ile Güvenlik ve Dış Politika Yüksek Komiserliği 29-30 Haziran 2023 arasında toplanan AB Konseyinin aldığı karar doğrultusunda, Türkiye üzerine bir rapor hazırlayarak kamuoyu ile paylaşmıştır. AB Komisyonu Başkan Yardımcısı Oliver Varhelyi ve AB Dış Politika ve Güvenlik Yüksek Komiseri Josep Borrell Fontelles tarafından basın toplantısı ile içeriği açıklanan raporda Türkiye ile ilişkilerde parametreler, kapsam ve Konseyin inisiyatifinde olmakla birlikte atılması gereken adımlara yönelik tespitler yapılmıştır. Basın toplantısındaki söylemin seslendirilme biçimi ve rapor içeriğinin hem kapsam hem de niyet bağlamında karşılaştırılmasıyla AB'nin Türkiye "niyet"inin ortaya koyulabileceği değerlendirilmiştir. Bu kapsamda raporun geleneksel söylemler üzerine kurgulandığı, çoğunlukla da Yunan-Rum talepleri ve Doğu Avrupa'nın Rusya kaygısının ön plana çıkarıldığı görülmüştür. Basın toplantısında ise Varhelyi ve Borrell'in "Avrupa çıkarları" ve "jeopolitik dönüşüm" argümanlarıyla Türkiye ile tedrici bir yakınlaşma sürecini benimsedikleri anlaşılmıştır. Toplantı söyleminde rapor ile paralel tespitlerde bulunulsa da Yunan-Rum tarafının tepkilerinin yönetilebilir düzeyde tutularak Türkiye ile ilişkilerde ilerleme sağlanması tercih edilmiştir.

GİRİŞ

AB Komisyonu Başkanı Yardımcısı Oliver Varhelyi ve AB Dış Politika ve Güvenlik Yüksek Komiseri Josep Borrell Fontelles 29 Kasım 2023'te Türkiye-AB ilişkilerinin geleceği üzerine bir basın toplantısı¹ düzenleyerek Türkiye Müşterek Raporu'nu kamuoyu ile paylaşmıştır.² Raporun yayımlanmasının sonrasında AB üyesi ülkelerin siyasi liderleri tarafından genel prensipler içeren ve rehber niteliğinde olacak kararların alınması beklenmektedir. Türkiye'nin AB üyeliği perspektifinin Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından dilendirilmesi sonrasında bahse konu raporun AB cenahının niyetini ortaya koymak bağlamında

1 "The Commission and the High Representative Present a Strategic and Forward-Looking Report on the State of Play of EU-Türkiye Relations", AB Komisyonu, 29 Kasım 2023, <https://audiovisual.ec.europa.eu/en/topnews/M-009491>, (Erişim tarihi: 29 Kasım 2023).

2 "Joint Communication to the European Council: State of Play of EU-Türkiye Political, Economic and Trade Relations", AB Komisyonu ve Dış Politika ve Güvenlik Yüksek Komiserliği, 29 Kasım 2023, https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/joint-communication-european-council-state-play-eu-turkiye-political-economic-and-trade-relations-0_en, (Erişim tarihi: 29 Kasım 2023).

değerli olduğu görülmektedir. Bu çerçevede basın toplantısında ifade edilen ve raporun içeriğinde ön plana çıkarılan hususların incelenmesi ile AB'nin "Türkiye" niyetinin ortaya koyulması mümkündür. Bu analizde Varhelyi ve Borrell'in basın toplantısındaki söylemleri ile yayımlanan raporun içeriği karşılaştırılarak tespitlerde bulunulmuştur. Analiz AB'nin Türkiye siyasasının irdelenmesiyle sonuçlandırılmıştır.

VARHELYİ VE BORRELL'İN SÖYLEMLERİ

Borrell açıklamasında öncelikle Birliğin çıkarlarına vurgu yaparak asli amaçlarının "AB çıkarlarının korunması" olduğunu ifade etmiştir. Bu çerçevede bir dizi önceliğin altını çizmiştir. Türkiye'ye yönelik AB politikasının pozitif dönüşümüne yönelik muhalif tepkileri önlemek adına öncelikle AB kısıtlarına vurgu yapmıştır. Türkiye'nin Rusya ile ilişkileri ve Doğu Akdeniz meselesinde özellikle Yunanistan-Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) kaygılarını ön plana çıkarmıştır. Borrell, Ankara ile iyi komşuluk ilişkilerine değinirken Türkiye'nin AB adayı bir ülke olduğunu özellikle vurgulamıştır. Bu minvalde altını çizdiği önemli bir diğer konu ise Türkiye'nin Rusya'ya yönelik halen uygulanan yaptırımlara katılarak Karadeniz'de AB ile uyumlu bir süreci gerçekleştirmesidir. Borrell, Doğu Akdeniz ile ilgili ise GKRY ve Yunanistan'ın egemenlik kaygılarına ve enerji araştırmalarına değinmiştir.

Borrell, Türkiye ile ilgili atılacak adımlar hususunda yüksek düzeyli istişarelerin tekrar başlatılması, Doğu Akdeniz'deki gerginliklerin azaltılmasına devam edilmesi ve Gümrük Birliği'nin güncellenmesi konularını dile getirmiştir.

Öte yandan bu adımların gerçekleştirilmesinde Rusya'ya yaptırımlar uygulanması ve Kıbrıs sorunu vurgusu ise dikkat çekicidir. Borrell genel

olarak pozitif anlam yüklediği konuşmasında Türkiye'deki hukuk düzeni ve temel haklara yönelik beklentilerinde değişiklik olmadığını ancak ikili ilişkilerin karşılıklı çıkarlar çerçevesinde geliştirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Varhelyi ise –Borrell'den sonra– AB ile Türkiye'yi birleştiren konu başlıklarının ayrılıklardan daha fazla olduğunu vurgulamış ve sürdürülebilir bir iş birliğinin önemli olduğunu belirtmiştir. Türkiye'nin halen AB üyeliğine aday bir ülke ve önemli bir NATO müttefiki olduğunu söyleyen Varhelyi, Türkiye ve AB arasındaki ticari etkileşime kısaca değinmiştir. Bu kapsamda AB ve Türkiye'nin iş insanı, öğrenci ve turist gibi büyük bir insan akımına şahit olduğunu, ekonomilerin birbiriyle entegre hale geldiğini ve büyük bir potansiyelin farkında olduklarını ifade ederek yapıcı ilişkiden bahsetmiştir. Varhelyi somut düzlemde atılması gereken adımlar bağlamında şu hususları vurgulamıştır:

- Yüksek düzeyli diyalog kapsamında olumlu gündeme rağmen Doğu Akdeniz'de enerji arama ve sondajı ile (Yunanistan-GKRY iddialarına binaen) üye ülkelerin “egemenlik” kaygılarına dikkat edilmesi
- Ticaret alanındaki ilişkilerin geliştirilmesi
- Gümrük Birliği'nin güncellenmesi
- Vize kolaylığı bağlamında halklar arası etkileşimin teşvik edilmesi
- Özel teşebbüs ve yatırımlar kapsamında Avrupa Yatırım Bankası'nın alabileceği rolün pozitif anlamda geliştirilmesi
- Taraflar arasında göç, kaçakçılığın önlenmesi ve organize suçlarla mücadele gibi alanlarda iş birliği yapılması
- Taraflar arasında yeni bir başlangıcın adım adım ve pozitif gündem bağlamında gerçekleştirilmesi

Basın mensuplarının sorularına yönelik olarak ise Borrell ve Varhelyi birbirlerini teyit edecek şekilde benzer cevaplar vermiştir. Ana konu başlıklarına göre ele alındığında şu hususlar dile getirilmiştir:

- Türkiye'nin Ortadoğu meselelerinde önemli bir rol üstlendiği ve Filistin konusunda her iki tarafın “iki devletli çözüm”den yana olduğu tespiti yapılmıştır. Ancak AB'nin Hamas'ı bir terör örgütü olarak tanıırken Türkiye'nin ise tanımadığı ifade edilmiş ve tarafların bazı konularda tam uzlaşma içerisindedeyken diğer konularda ayrı düşünmesinin normal olduğu vurgulanmıştır.

Borrell ve Varhelyi'nin basın toplantısında Türkiye'ye yönelik muhalif eleştirilerin önüne geçebilmek adına geleneksel AB söylemine bağlı kalındığı görülmektedir.

- GKRY ve Yunanistan basın mensuplarının sorularına yönelik olarak AB'nin Kıbrıs dosyasında bir siyaset değişikliğine gitmediği özellikle belirtilmiş, adada kapsamlı bir çözüme ihtiyaç duyulduğu ve BM Güvenlik Konseyi kararlarının dikkate alınmasının gerektiği ifade edilmiştir. AB'nin de bu konuda üstüne düşen rolü oynayabileceği ve Doğu Akdeniz'de istikrar için Kıbrıs meselesinin çözümlenmesi gerektiği belirtilmiştir.
- Türkiye'ye yapılacak mali yardımlar konusunda Varhelyi, göçe yönelik 2016 anlaşmanı ve iş birliğinin devam ettiğini, anlaşmanın vize serbestisine yönelik koşullarının değişmediğini, Türkiye'nin ekonomi, ticaret ve eğitim gibi alanlarda bir ortak olduğunu, ortak olmak ile aday üye

olmak hususlarının ise farklı konular şeklinde ele alınmasının gerektiğini belirtmiştir. Varhelyi'nin cevaplarında taraflar arasındaki ticaret hacmini sürekli vurgulaması ise dikkat çekicidir.

- Borrell, bir soru üzerine küresel düzeyde karmaşık jeopolitik gelişmelere dikkat çekmiş ve Ukrayna, Filistin, Libya gibi ülkelerde güvenliğin güçlendirilmesinde Türkiye'nin kritik bir ortak olduğunu vurgulamıştır. Bu çerçevede ortak problemlere ortak çözümler aranması gerektiğini ifade etmiştir.
- Gümrük Birliği ile ilgili bir soruya yönelik olarak Varhelyi, yakın vadede acil olan hususun ticaretin önündeki engellerin kaldırılması olduğunu söylemiştir. Öte yandan ticaretin teşvik edilmesinde Kıbrıs meselesinde bir çözümün "şart olmadığı" nı belirtmiştir.
- Savunma alanında iş birliğine yönelik bir soru üzerine de Türkiye'nin NATO üyeliğine yönelik söylem tekrarlanmış ancak AB ile Türkiye arasında yüksek düzeyde bir askeri ve savunma iş birliği eş güdümünün olmadığı da vurgulanmıştır.

Borrell ve Varhelyi'nin basın toplantısında Türkiye'ye yönelik muhalif eleştirilerin önüne geçebilmek adına geleneksel AB söylemine bağlı kalındığı görülmektedir. Öte yandan jeopolitik gelişmeler ve Birliğin çıkarları istikametinde pozitif gündemin bir gereği olarak tarafların daha yoğun bir etkileşim içinde olması isteği dikkat çekmektedir. Bu nedenle söylemlerde ılımlı bir üslup tercih edilmiş ve üyelikle ilgili keskin bir ifadeden kaçınılırken "ortaklık" ve "karşılıklı çıkar" vurguları ön plana çıkarılmıştır. Muhtemel Yunan-Rum tepkisine karşı da Doğu Akdeniz ve "egemenlik" temalarına değinilmiştir. Ancak AB'nin Türkiye ile ilişkilerinde Yunan-Rum kaygılarının negatif etkisinden kaçınma arayışında olduğu görülmektedir.

RAPORDAKİ ÖNEMLİ KONU BAŞLIKLARI

Rapor, AB ve Türkiye arasındaki karmaşık ilişkilere yön verebilmek adına Haziran 2021'de yayımlanan Avrupa Konseyi kararları referans verilerek mevcut "araçların ve seçeneklerin" incelenmesi şeklinde çerçevelenmiştir. Bu yolla hızla değişen jeopolitik gelişmeler ve güvenlik kaygıları ışığında ilişkilerin tekemmül ettirilmesinin amaçlandığı ifade edilmiştir. Ekonomi dahil ikili ilişkilere yönelik olarak raporda listelenerek tespitlerde bulunulan faktörler şunlardır:

- Doğu Akdeniz'de sürdürülebilir düzeyde güvenliklerin azaltılması
- Kıbrıs meselesi
- Türkiye'nin Rusya'ya yönelik tavrı
- NATO genişlemesi
- Türkiye'nin bölgesel meselelere, Ortadoğu ve Filistin gibi diğer gelişmelere yönelik dış politikası
- Türkiye'de insan hakları ve hukuk düzeni

Borrell ve Varhelyi'nin basın toplantısındaki olumlu tavrına karşı rapor metninde Yunanistan ve GKRY'nin tezleri katı bir şekilde teyit edilmiştir. Ayrıca rapor Ermenistan'a karşı askeri hareketin Türkiye tarafından desteklenmesi ve Suriye'deki Türk askeri varlığı gibi AB ön yargılarını tekrar etmiştir. PKK terör örgütüyle ilgili bölümlerde Türkiye'nin terörizmle mücadelesine vurgu yapılırken PKK'nın açıkça terörist örgüt olarak nitelendirilmemesi ise özellikle dikkat çekicidir. Güvenlik ve savunma alanındaki iş birliğine yönelik olarak Türkiye ve GKRY arasındaki kopukluğa değinilerek bu durumun AB ve NATO arasındaki organizasyonel iş birliğinde ciddi zorluklara neden olduğu vurgulanmıştır.

Raporun 1963 Gümrük Birliği ile ilgili tespitlerinde GKRY'ye yönelik Türkiye'nin ek protokolü uygulamadığı ve bu nedenle Rum yönetiminin Gümrük Birliği'nin gerektirdiği koşullardan faydalanmadığı ön plana çıkarılmıştır. Bu kapsamda GKRY'nin uluslararası örgütlere üyeliğinin Türkiye tarafından engellendiği de ifade edilmiştir. Türkiye'nin AB üyeliğine yönelik bölümde ise dondurulmuş müzakerelere değinildikten sonra AB'nin üyelik istikametinde Türkiye'ye maddi yardımları listelenmiştir.

Ankara ile imzalanan Mart 2016 anlaşmasıyla ilgili bölümde Türkiye'den AB'ye yasa dışı göç geçişlerinde artış olduğundan bahisle Türkiye'nin koronavirüs (Covid-19) salgını nedeniyle geri kabulü dondurduğu ve yükümlüklerini yerine getirmediği ifade edilmiştir. Öte yandan AB'nin Türkiye'deki göçmenler için 2011'den bu yana 10 milyar avronun üzerinde yardımda bulunduğu altı çizilmiştir. AB'nin yardımlarına yönelik maddi bilanço Türkiye'deki depremler sonrasında yapılan insani yardımlar da dahil edilerek özellikle belirtilmiştir. Vize serbestisi için AB tarafından talep edilen 72 başlığın 6'sında herhangi bir adımın atılmadığı ifade edilirken Brüksel'in Doğu Akdeniz nedeniyle 2019'da aldığı "ilişkileri kısıtlama" kararlarının Kasım 2024'e kadar yürürlükte olduğu tespiti yapılmıştır. Ancak aynı katı söylem Gümrük Birliği'nin güncellenmesi istikametinde tekrar edilmemiş ve bu hususun iki tarafın ortak faydasına olduğu ifade edilmiştir. Öte yandan Gümrük Birliği'nin güncellenmesinde Rusya'ya yönelik yaptırımlara Türkiye'nin katılımının teknik gerekliliğine vurgu yapılmıştır.

AB Müşterek Raporu'nda "Diğer Öncelikli Sektörler" başlığı altında iklim değişikliği, enerji, ulaşım, vergilendirmede AB talepleri, sağlık, sivillerin korunması mekanizması, balıkçılık ve denizcilik sektörlerindeki mevcut resim

AB bakış açısıyla çizilmiş ve Birliğin beklentileri seslendirilmiştir.

Raporun sonuç bölümünde Kıbrıs ve Rusya söylemleri tekrar edildikten sonra pozitif gündemden memnuniyet seslendirilmiş ancak kırılganlığa dikkat çekilmiştir. Tekliflerle ilgili bölümde ise muhtelif başlıklar altında Türkiye-AB ilişkilerinde ivmenin artırılmasına yönelik tavsiyelerde bulunulmuştur.

Borrell ve Varhelyi'nin basın toplantısındaki olumlu tavrına karşı rapor metninde Yunanistan ve GKRY'nin tezleri katı bir şekilde teyit edilmiştir.

Yüksek düzeyli istişareler kapsamında şunlar tavsiye edilmiştir:

- Türkiye-AB yüksek düzeyli istişarelerinin başlatılması
- İş Birliği Konseyi ve siyasi istişarelere ivme kazandırılması
- İklim, sağlık, göç ve güvenlik, tarım ve araştırma-inovasyon alanlarında diyalogların başlatılması
- Ticaret alanında yüksek istişarenin başlatılması

Dış politika ve güvenlik alanlarında belirlenenler şunlardır:

- Türkiye ile AB dış politika ve güvenlik siyasalarının uyumunun artırılması ve bu minvalde istişarelerin başlatılması
- Türk dışişleri bakanının, AB dışişleri bakanlarının ilgili konularda resmi olmayan toplantılarına katılması
- AB dış politika ve güvenlik misyonlarına Türkiye'nin katkı vermesi

Sektörel iş birliği kapsamında ise şu tavsiyelerde bulunulmuştur:

- Kıbrıs meselesinin menfi hatırlatması yapılarak Gümrük Birliği'nin güncellenmesine yönelik görüşmelerin başlatılması
- Yatırımların teşvik edilmesi ve Avrupa Yatırım Bankası'nın Türkiye'deki faaliyetlerine devam etmesi
- Türkiye'nin AB'ye göçün önlenmesine yönelik tedbirlerini artırması, Yunan adaları ve GKRY'ye geçişlerin önlenmesine yönelik ilgi gösterilmesi ve geri kabulün tekrar başlatılması, İstanbul Havalimanı'ndaki izleme süreçlerinin etkin hale getirilmesi ve gönüllü geri dönüşlerin teşvik edilmesi
- Vize serbestisinde mevcut müktesebatın esnekliği oranında üye ülkelere Türk vatandaşlarının vize erişiminin kolaylaştırılması

SONUÇ

Borrell ve Varhelyi'nin basın toplantısında ihtiyatlı bir dille Türkiye ile ilişkilerin normalleştirilmesi ön plana çıkmıştır. Toplantıda küresel ve Türkiye ile paylaşılan bölgesel meseleler ekseninde iş birliğini ön plana çıkaran bir anlayışın seslendirildiği görülmektedir. Yunan ve Rum basınlarının toplantıya ilgi göstermesi ve Türkiye'yle ilgili Yunan ve Rum kaygılarını soru şeklinde yöneltmeleri dikkat çekicidir. Borrell ve Varhelyi ise bu sorularda mümkün olduğunca spekülasyondan kaçınmış ve GKRY ile ilgili kaygıların Türkiye ile iş birliğine engel olamayacağına dair söylemde bulunmuştur. Türkiye ile ilişkilerde pozitif mesajlar içeren basın toplantısı ilişkilerin yeni bir döneme girdiğini göstermektedir. Ancak AB yetkililerinin Yunan ve Rum taleplerini dikkate aldığı ve Doğu Avrupa ülkelerinin Rusya kaygısına hitap ettiği sarıh bir şekilde hissedilmiştir.

Basın toplantısı ile aynı anda yayımlanan rapor ise Borrell ve Varhelyi'nin söylemlerinin genel çizgisine paralel ancak daha sert söylemlerin olduğu bir tablo sunmaktadır. Bu çerçevede Türkiye'ye yönelik sürekli seslendirilen eleştiriler raporda yinelenmiştir. Ayrıca raporun Yunan ve Rum ikilisini memnun edecek şekilde diğer Türkiye-AB sorunlarından ziyade bu iki aktörün taleplerine odaklandığı görülmektedir. Ancak Borrell ve Varhelyi'nin bu konuda daha itidalle konuştukları gözlemlenmiştir.

Gerek basın toplantısındaki söylemlerin seslendiriliş tarzı gerekse raporda geçen ifadeler bir arada ele alındığında, AB kurumlarının Türkiye ile ilişkilerini Birlik içerisindeki dengeleri gözetenek geliştirme niyetinde olduğu ifade edilebilir. AB'nin Rusya kaynaklı tehdit algıları ve yakın coğrafyadaki bölgesel gelişmeler çerçevesinde Türkiye'yi "kendi takımı"nda görmek istediği ve bu nedenle Gümrük Birliği'nin güncellenmesi ve vize serbestisi gibi alanlarda adımlar atabileceği kıymetlendirilmektedir. Öte yandan AB'nin, Rusya'ya yönelik yaptırımlar ve Doğu Akdeniz'in tartışmalı bölgelerinde enerji kaynaklarının aranması ve çıkarılmasına yönelik Yunan-Rum taleplerini siyasi engellemelerin önüne geçmek adına seslendirdiği anlaşılmaktadır. Ayrıca Türkiye'yle halen kapsamlı bir diyalogun ve AB'ye üyelik sürecine yönelik fasılların açılmasının seslendirilmediği de görülmektedir.

Sonuç olarak AB, uzun dönemli bir vizyonun parçası olarak Türkiye ile ilişkilerin tayin edilmesinde halen kendini "araf"ta hissetmektedir. Atılabilecek somut adımların sonrasında somut kazanımların hissedilmesiyle Türkiye-AB ilişkilerinin daha istikrarlı bir raya oturması söz konusu olabilir. Ancak AB'nin ön yargılara hap solmuş, Yunan-Rum tezlerinin veto tehdidiyle kısıtlanmış ve kendini tekrar eden menfi yazı dili nedeniyle dikteyi ön plana çıkaran bir siya-

sete tekrar dönmesi mümkün görünmektedir. Türkiye'nin siyasi, ekonomik ve askeri alanlarda “bölgesel bir güçten büyük, küresel bir güçten küçük” görünümünün AB için tamamlayıcı bir

unsur olduğu ve bu nedenle AB'nin Türkiye'yle ilişkilerinde yazı dilinde Yunan-Rum tezlerini ön plana çıkarırken söylemlerinde ise esnek davranmaya çalıştığı gözlenmektedir.

AB MÜŞTEREK TÜRKİYE RAPORU YAZIM VE SÖYLEM İNCELEMESİ

MURAT ASLAN

SETA | ANALİZ

AB Komisyonu ile Güvenlik ve Dış Politika Yüksek Komiserliği 29-30 Haziran 2023 arasında toplanan AB Konseyinin aldığı karar doğrultusunda, Türkiye üzerine bir rapor hazırlayarak kamuoyu ile paylaşmıştır. AB Komisyonu Başkan Yardımcısı Oliver Varhelyi ve AB Dış Politika ve Güvenlik Yüksek Komiseri Josep Borrell Fontelles tarafından basın toplantısı ile içeriği açıklanan raporda Türkiye ile ilişkilerde parametreler, kapsam ve Konseyin inisiyatifinde olmakla birlikte atılması gereken adımlara yönelik tespitler yapılmıştır. Basın toplantısındaki söylemin seslendirilme biçimi ve rapor içeriğinin hem kapsam hem de niyet bağlamında karşılaştırılmasıyla AB'nin Türkiye "niyet"inin ortaya koyulabileceği değerlendirilmiştir. Bu kapsamda raporun geleneksel söylemler üzerine kurgulandığı, çoğunlukla da Yunan-Rum talepleri ve Doğu Avrupa'nın Rusya kaygısının ön plana çıkarıldığı görülmüştür. Basın toplantısında ise Varhelyi ve Borrell'in "Avrupa çıkarları" ve "jeopolitik dönüşüm" argümanlarıyla Türkiye ile tedrici bir yakınlaşma sürecini benimsedikleri anlaşılmıştır. Toplantı söyleminde rapor ile paralel tespitlerde bulunulsa da Yunan-Rum tarafının tepkilerinin yönetilebilir düzeyde tutularak Türkiye ile ilişkilerde ilerleme sağlanması tercih edilmiştir.

www.setav.org

ANKARA • İSTANBUL • WASHINGTON D.C. • BERLİN • BRÜKSEL